

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ТА НАВИЧОК ЧИТАННЯ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Евеліна Шабайкович, Оксана Поточняк, Олександр Ільїн
Львівський національний університет імені Івана Франка
(вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000)

Розглянуто комунікативне читання як головне при навчанні читанню літератури за фахом на неспеціальних факультетах університетів. Його мета полягає як в отриманні нової інформації та розширенні мовного досвіду студентів. Формування комунікативного читання вимагає кропіткої роботи, яка передбачає виконання як тренувальних, так і спеціальних творчих вправ. Подано практичні рекомендації для викладачів іноземних мов ВНЗ.

Ключові слова: мотивація читання, комунікативне читання, інформативне читання, розуміння змісту, творчі вправи.

У світлі Болонської конвенції форми і методи навчання читанню літератури за фахом вимагають цілеспрямованого дослідження з метою створення оптимальної системи навчання. У педагогічній літературі останніх років знаходимо різноманітні дослідження щодо вдосконалення навчальної системи викладання іноземних мов у ВНЗ, зокрема навчання читанню як одного з найважливіших засобів мовленнєвої діяльності. Однак спільним в усіх є необхідність розробки такого управління навчальним процесом, яке організується на основі всебічного врахування закономірностей, принципів навчання, сучасних форм і методів з метою досягнення найефективнішого функціонування процесу навчання. [3, с. 76]. Для інтенсифікації навчального процесу в методиці запропоновано також зробити напруженішою мету і посилити мотивацію навчання [3, с. 76]. Щоб конкретніше визначити форми та методи оптимальної методики навчання читанню у ВНЗ на сучасному етапі, розглянемо, що являє собою читання як вид мовленнєвої діяльності взагалі та

які підходи до вирішення проблеми спостерігалися у методиках попередніх років.

Навчання читанню – одна з проблем, яка отримала найповніше висвітлення в зарубіжній та вітчизняній методиці викладання іноземних мов. Однак чимало з розробленого у попередні десятиріччя не можемо прийняти сьогодні без внесення змін чи корективів. Деякі питання вимагають певного уточнення, а також спеціальних додаткових досліджень. Діюча Програма розглядає читання як головне завдання курсу “Іноземна мова на неспеціальних факультетах”, і водночас як джерело інформації, а не як навчальний прийом, що забезпечує лише засвоєння певного мовного матеріалу. Це один із найважливіших засобів мовленнєвої комунікації. Головна мета полягає в тому, щоб студент засвоїв під час навчання вміння та навички “досконалого” читання, при цьому його увагу необхідно спрямувати на загальний зміст тексту. Потрібно домагатися, щоб читання було невимушеним, протікало плавно і наближалось за темпоральними параметрами до читання рідною мовою. Оскільки досягти такого рівня при обмеженій сітці годин (5 кредитів) дуже важко, то над цим потрібно працювати з перших занять у ВНЗ, вчити студентів долати труднощі при читанні, звертаючи особливу увагу на зміст тексту, а не на його форму. Водночас доцільно систематично практикувати такі види роботи, як читання окремих речень, абзаців чи всього тексту з детальним розумінням прочитаного, користуючись словниками та необхідною довідковою літературою.

Ці два завдання висували і в попередні роки. Проте їхнє співвідношення було іншим. Головну увагу приділяли читанню зі словником. Об’єктом читання були складні тексти, насичені значною кількістю незнайомої лексики. Читанню без словника (чи з мінімальним його використанням) не приділяли належної уваги. Вважали, що це вміння сформується автоматично під час навчання. Таку думку було спростовано практикою навчання. За незначного запасу лексики, якою володіють випускники середніх шкіл, читання перетворюється на титанічну працю та зводиться до повільного розшифрування кожного рядка. Під час такого читання неможливе цілісне сприйняття змісту прочитаного, а

тим паче отримання задоволення від читання. Студенти, з котрими займалися виключно аналізом тексту та перекладом, не здобували вміння глобальної орієнтації у тексті, не навчилися використовувати відомі їм знання як опору для розуміння складніших його фрагментів.

На нашу думку, необхідна максимальна конкретизація навчальної мети, яка б відповідала б вимогам часу. Її слід наблизити до реальних потреб сьогодення, поклавши в основу формування вмінь та навичок, які використовують при читанні літератури за фахом. Отже, майбутньому спеціалістові необхідно навчитись відбирати з великої кількості іноземномовної літератури конкретно ту, з якою він має намір детальніше ознайомитись (читання-перегляд). Відібрану літературу необхідно діагностувати з погляду її важливості для досліджуваної проблеми (читання із загальним розумінням). І, зрештою, відібрані матеріали майбутній спеціаліст повинен навчитись розуміти досконало, звичайно спочатку користуючись словниками та іншою довідковою літературою (читання з повним розумінням прочитаного). На жаль, така комплексна система навчання читанню літератури за фахом не посіла належного місця в загальній системі навчання. Особливо актуальною вона є передовсім у групах майбутніх магістрів та аспірантів, а також у групах студентів старших курсів.

Всьому цьому навчає *комунікативне читання*. Це, здебільшого, читання про себе. Його здійснюють за мінімального використання словника або й без нього. Формуванню вмінь і навичок інформативного читання варто приділяти належну увагу, використовуючи при цьому не менше 50% часу, виділеного у вузі на навчання читанню. Другу його половину можна використати на розвиток умінь та навичок детального читання зі словником і навичок реферування й анотування прочитаного, що особливо важливо при читанні літератури за фахом.

Читання як мовленнєва діяльність становить процес отримання інформації з тексту. Ця діяльність диференціюється за різними ознаками, що втілені у різних видах читання. Згідно з цільовим спрямуванням у методиці розрізняють: *пошукове, оглядове та детальне інформативне читання*. За

формою розрізняють *читання про себе* та *читання вголос*, *індивідуальне* та *хорове*. За способом розкриття змісту – *аналітичне* та *синтетичне*, *перекладне* і *безперекладне* читання, а за характером організації діяльності – *підготовлене*, *непідготовлене*, *тренувальне*, *контрольне*. Зупинимось коротко на окремих видах читання, що виконують суттєву роль при формуванні комунікативного читання.

Згідно з психологічною установкою на спосіб розкриття змісту в методиці розрізняють *аналітичне* та *синтетичне* читання. При аналітичному читанні увагу студентів спрямовують на детальне сприйняття тексту з аналізом мовної форми. При синтетичному – на цілісне сприйняття змісту. Аналітичне читання застосовують у вузівській методиці лише як засіб навчання іноземної мови. Здебільшого його здійснюють під керівництвом викладача, котрий спрямовує увагу студентів на об'єкт аналізу, формує вміння самостійно виявляти місця тексту, що утруднюють його розуміння, долати труднощі, користуючись словниками та іншою довідковою літературою. Аналітичне читання відбувається на різних етапах навчання по-різному: поступово ускладнюються зміст і лексико-граматичне наповнення текстів, збільшується кількість аналізованих явищ, зростає обсяг тексту, ступінь самостійності у проведенні його аналізу. Аналітичне читання виконує допоміжну функцію, готує до синтетичного читання. Його суть полягає в тому, щоб на окремих знайомих елементах визначити цілісність прочитаного, зрозуміти загальний зміст прочитаного, не зупиняючись детально на його формі. Якщо при аналітичному читанні головним завданням було проникнення в глибину тексту, то при синтетичному нас передусім цікавить широкий контекст.

Комунікативне читання є властиво аналітико-синтетичним читанням. Тому деякі розроблені методичні рекомендації та вправи для їхнього формування можна успішно використати при створенні методики комунікативного читання, зокрема при навчанні читанню художньої, науково-популярної літератури, і певною мірою літератури за фахом.

Мета комунікативного читання полягає: по-перше, в отриманні нової інформації; по друге, в розширенні мовного досвіду студентів. Звичайно,

вміння та навички комунікативного читання можуть формуватись стихійно, шляхом перенесення певних навичок з рідної мови. Важливим компонентом комунікативного читання є антиципація чи передбачення і змісту, і мовної форми, в яку він втілений. Тому методика навчання комунікативному читанню у вузі повинна містити вправи, спрямовані на розвиток мовної здогадки різних рівнів: мовної форми і змісту прочитаного. Комунікативне читання ґрунтується на вмінні розпізнавати значення невідомих слів на основі контекстуальної здогадки та формальних ознак, на основі семантики словотворчих елементів та функції слів у реченні, умінні конструювати ціле з окремо сприйнятих частин. Методика комунікативного читання неоднакова на різних етапах навчання: на початкових етапах навички формуються переважно на занятті, потім – і на занятті, і у самостійній роботі. Доцільно, щоб комунікативному читанню передувала бесіда викладача, котрий створює психологічну установку на сприйняття змісту та пробуджує інтерес до читання. Тексти для комунікативного читання повинні бути доступними. Ефективність методики навчання залежить передусім від доступності текстів. Полегшенню розуміння при читанні сприяє:

- 1) попереднє опрацювання мовного матеріалу тексту;
- 2) читання текстів, котрі містять більший відсоток знайомого студентам лексико-граматичного матеріалу (зазвичай, це тексти за фахом, пов'язані з широким профілем факультету);
- 3) засвоєння складнішого матеріалу в процесі першого читання тексту (у цьому випадку рекомендовано обов'язкове повторне читання проаналізованого тексту);
- 4) виділення викладачем ймовірних лексико-граматичних труднощів та усунення їх до читання тексту шляхом виконання конкретних передтекстових вправ.

Викладене вище покладено в основу таких практичних рекомендацій викладачам:

1. Для формування вмінь і навичок комунікативного навчання необхідна значна практика, отож навчання необхідно починати якомога раніше, максимально використовуючи послідовність шкільного та вузівського курсу.
2. Для формування цього виду читання варто використовувати аудиторну і самостійну роботу студентів.
3. Попередня усна робота над текстом з метою зняття лексико-граматичних труднощів не повинна розкривати його зміст, оскільки текст втратить комунікативну цінність і перестане цікавити студентів.
4. Об'єктом контролю завжди повинно бути розуміння змісту, а не мовний матеріал.
5. Перше читання тексту доцільно здійснювати студентами про себе. Це створить передумови для самостійного розуміння тексту.
6. Багаторазове читання одного і того самого тексту недоцільне. Якщо зміст зрозумілий студентові, то читання втратить комунікативну цінність. Коли ж текст зрозумілий не повністю і з'являється необхідність у повторному його читанні, то варто змінити комунікативне завдання, тобто кожне повторне читання повинно супроводжуватися новою установкою викладача.
7. Для формування у студентів умінь та навичок комунікативного читання слід використовувати як підготовчі тренувальні вправи, так і вправи вищого рівня – смислові, творчі, які є логічним завершенням тренувальних вправ і готують студентів до самостійної роботи над текстами за фахом.

1. Гапон Ю. А. Система умовно-мовленнєвих вправ для навчання аспірантів читання науково-технічної літератури англійською мовою // Іноземні мови. – 2008 – № 1. – С. 28 – 30.
2. Клычникова З. И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке. – М., 1983. – 182 с.
3. Колток Л. Проблема інтенсифікації навчання як складник модернізації освіти // Вища освіта України. – 2007.- № 1. – С. 76.
4. Шатилов С. Ф. Методика обучения немецкому языку. - Ленинград, 1977. – 268 с.

5. Rahmencurriculum für den Studienbegleitenden Deutschunterricht an ukrainischen Hochschulen und Universitäten. – Kiew, 2006. – 90 c.

THE FORMATION OF READING SKILLS IN THE CONTEXT OF MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES

Evelina Shabaikovich, Oxana Potochniak, Alexandr Ilyin

The Ivan Franko National University of L'viv

(1, Universytets'ka St., L'viv, 79000)

Communicative reading, as the main aspect of reading literature as a speciality at non-specialised faculties of universities, is investigated in this article. Its aim is to get new information and develop the students' language experience. Forming communicative reading requires hard work which includes doing both training and special creative exercises. The article includes pragmatic recommendations for teaching foreign languages in higher learning establishments.

Key words: motivation of reading, communicative reading, informative reading, creative exercises, comprehension.

ФОРМИРОВАНИЕ УМЕНИЙ И НАВЫКОВ ЧТЕНИЯ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Эвелина Шабайкович, Оксана Поточняк

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

(ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000)

Рассмотрено коммуникативное чтение как основное при обучении чтению литературы по специальности на неспециальных факультетах университетов. Цель его состоит как в получении новой информации и расширении речевого опыта студентов. Формирование коммуникативного чтения требует тщательной работы, которая предвидит выполнение как тренировочных, так и специальных творческих упражнений. Представлены практические рекомендации для преподавателей иностранных языков ВУЗ.

Ключевые слова: мотивация чтения, коммуникативное чтение, информативное чтение, понимание содержания, творческие упражнения.

Стаття надійшла до редколегії 12. 12. 2009

Прийнята до друку 20. 12. 2009